

О. М. Єрахторіна
кандидат філософських наук, доцент
кафедри культурології Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ОСОБИСТІСНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПРОСТОРИ: ОСОБЛИВОСТІ Й ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Будь-яке соціальне середовище так чи інакше впливає на формування особистості, становлення «соціального характеру» (Е. Фромм). Тому шляхом експансії дії феномену самотрансцендентності доречно екстраполювати процес самовдосконалення особистості на соціум: гармонійним можна вважати такий стан, коли суспільство робить все заради блага людини, а особистість свідомо служить громадським інтересам, підвищуючи для цього свій професійний і загальнокультурний рівень тощо, тобто розвиває себе як багату соціально-духовну особистість.

Україна початку III тисячоліття переживає, подібно іншим країнам, антропологічну кризу, яка поглиблюється ще й тим, що суспільство ввійшло в трансформаційний період, коли відбувається оновлення всіх сфер життєдіяльності особистості, у тому числі й духовної. Для розв'язання колізій в суспільстві потрібно, проаналізувавши об'єктивні та суб'єктивні фактори, виявити інтегративну основу розвитку українського суспільства.

Серед факторів, що можуть сприяти успішному розвитку суспільства України початку XXI сторіччя, виділяються об'єктивні та суб'єктивні чинники. Для того щоб здійснювати визначений напрям подальшого розвитку української держави, доречно розглянути ті з них, що створюють можливості для особистісного саморозвитку в тому числі. Серед них – поступове підвищення матеріально-економічної бази українців заради можливості їхнього повноцінного функціонування в суспільстві «ризикую». При цьому мова не йде про «раптове» покращення матеріаль-

но-економічних умов чи їхнє первинне значення в процесі становлення особистості – це явище має поступовий характер і повинне відбуватися паралельно із втіленням суб'єктивних факторів, що сприятимуть процесу самовдосконалення в Україні. Серед них пропонується виділити такі: 1) поступове усунення прорахунків родинного й шкільного виховання; 2) змінення ролі та функції освіти, що передбачає, по-перше, посилення сотеріологічного мотиву, коли визначальними стануть цінності спасіння й любові, що формують «модус буття» людини, а не гедоністичні чи цінності збагачення, які визначають домінування «модусу володіння» (Е. Фромм). Навчально-виховний процес має засновуватися на суб'єкт-суб'єктних відносинах, де викладач є не авторитарним наставником, а партнером, носієм вищого ступеня моральної культури особистості; 3) відновлення виховної функції засобів масової інформації; 4) публікація пізнавальної літератури для молоді та доступність, пропагування цих видань.

На нашу думку, основоположною проблемою сучасної української держави є відсутність сталої цілісної системи цінностей: ціннісна шкала Радянського Союзу втратила свою значущість, гедоністично-споживацькі ціннісні орієнтації західного суспільства поширюються як панівні при нівелюванні духовної складової людського існування, але при цьому в більшості членів суспільства виникає відчуття «падіння у прірву». В основу ціннісної ієрархії українського суспільства, на думку більшості дослідників, має бути покладена групово-кооперативна система цінностей, що передбачає ставлення до індивіда як частини Всесвіту і окремого суспільства, тим самим надаючи йому можливості співпраці, а не конкурентної боротьби, прихильного, доброзичливого ставлення до інших, а не агресії і жорсткості «ринкового характеру» тощо. Необхідно побудувати ціннісну ієрархію, яка дозволила б повноцінне співіснування членів окремого суспільства зокрема та людства взагалі, основою чого може стати саме групово-кооперативна система цінностей, що базується на гуманістичних засадах міжлюдського існування, які, в свою чергу, мотивують потребу особистості в самовдосконаленні як одному із факторів відродження українського суспільства та гармонійного існування всього людства.

Самовдосконалення – складний процес, спрямований на самостійний розвиток певних властивостей, навичок або здібностей, пошук нових або розширення старих знань і прийомів роботи, який до кінця так і не осмислений філософією, педагогікою, психологією. «Людина ніколи не

буває абсолютно пасивною під час впливу на неї обставин або виховання», вона може тільки скорегувати суб'єктивний фактор – потреби, цілі, ідеали, ціннісні орієнтації, мотиви, соціально-психологічні настанови, волю, переконання людини, її оцінки й самооцінки, усвідомлений ціле-спрямований вплив на себе, на свій фізичний вигляд і духовний світ, тобто самовиховання, самовдосконалення, самоосвіту, самоперевиховання. Людина завжди проявляє тією чи іншою мірою вибірковість по відношенню до зовнішніх впливів і своєю діяльністю, активністю може привносити суттєві або вирішальні корективи в результати цих впливів. Дослідники дійшли висновку: для того щоб процес самовдосконалення був ефективним, необхідно займатися ним свідомо, за планом, систематично, поставивши перед собою чіткі цілі, намагаючись одержати реальні й відчутні результати. В сучасному житті самовдосконалення – це необхідність, а не приємне заняття у вільний час: від того, як людина самовдосконалюється, залежить її майбутнє.

Для формування такого майбутнього кожен з нас може робити певні дії самотужки і просто зараз. «Незважаючи на нашу віру в гуманність і моральність людського потенціалу, – зазначає В. Франкл, – ми не повинні закривати очі на те, що моральні й гуманні люди є і, може, завжди будуть залишатися, меншістю. Але якраз тому кожен з нас відчуває потребу приєднатися до цієї меншості. Справи погані. Але вони стануть ще гіршими, якщо ми не будемо робити все, що в наших силах, щоб покращити їх» [2, с. 10]. Якщо особистість хоче й може поставити перед собою вищі цілі, то прогрес людини, суспільства стане фактом дійсності. Особистість, яка відчуває потребу в самовдосконаленні й бажає позитивних змін в суспільстві, стає на початку ХХІ сторіччя головним суб'єктом історії й її рушійною силою, беручи на себе відповідальність за розвиток всього людства.

Отже, умовами розвитку сучасного українського суспільства шляхом самовдосконалення його членів пропонується вважати такі: покращення матеріально-економічних умов існування пересічного українця як запобігання виявам біологічної природи людини заради власного виживання та гідного існування членів родини; ліквідація наслідків прорахунків родинного і шкільного виховання; реформування системи освіти в двох напрямках – перехід до педагогіки партнерства в навчально-виховному процесі та посилення соціологічних мотивів як однієї із умов запобігання антропологічній кризі та, нарешті, виживання людства; реформування системи засобів масової інформації в бік реалізації їх виховної

функції. Втілення подібних заходів можливе лише за умови їхнього обґрунтування на засадах групово-кооперативної системи цінностей, що передбачає ставлення до особистості як частини Всесвіту загалом і суспільного ладу зокрема. Основним принципом цієї парадигми є сприйняття людини частиною світобудови, яка сенс свого призначення й існування шукає в суспільстві. Самовдосконалення особистості при цьому виступає механізмом, що спонукає особистість до засвоєння та втілення цієї шкали цінностей. Зазначені фактори мають сприяти формуванню свідомості особистості на гуманістичних засадах, відповідним чином спрямовуючи формування її біографічної стратегії на основі духовних цінностей всього людства.

Список використаних джерел:

1. Гаврилишин Б. Д. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римськ. Клубові / Б. Гаврилишин. – К. : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009. – 248 с.
2. Франкл В. Человек в поисках смысла: пер. с англ. и нем. / В. Франкл – М. : Прогресс, 1990. – 364 с.
3. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности: пер. с нем. / Э. Фромм; вступ. ст. О. М. Телятниковой. – М. : АСТ – ЛТД, 1998. – 671 с.
4. Фромм Э. Бегство от свободы: человек для самого себя: пер. с нем. / Э. Фромм. – М. : Изида, 2004. – 272 с.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Кафедра культурології

ПРОБЛЕМИ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
(21 березня 2019 року)

Харків
«Право»
2019

УДК 13:130.1(130.2)+340+37.04+8

П78

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман – д. ю. н., професор, проректор з наукової роботи НЮУ ім. Ярослава Мудрого (голова редколегії);

В. О. Лозовой – д. ф. н., професор, завідувач кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого (заступник голови редколегії);

О. В. Прудникова – д. ф. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

Л. М. Сідак – к. ф. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого (секретар редколегії);

Ю. А. Меліхова – к. ю. н., доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Проблеми саморозвитку особистості в сучасному українському соціумі : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (21 берез. 2019 р.) / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2019. – 126 с.

ISBN 978-966-937-656-5

Збірник містить наукові статті й тези наукових доповідей з питань філософської антропології, філософії культури, соціальної філософії, філософії права, психології, педагогіки, культурології та актуальних проблем освіти і виховання в сучасних умовах соціокультурного розвитку.

Для викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл.

УДК 13:130.1(130.2)+340+37.04+8

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

ISBN 978-966-937-656-5

Мищенко В. И.	СТУПЕНИ ОСОЗНАННОГО САМОРАЗВИТТЯ КАК ДУХОВНОГО ВОСХОЖДЕНИЯ	37
Дяченко К. А.	ОПТИМІСТИЧНИЙ НАСТРІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТА МЕТА САМОРОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНЦЯ	41
Меліхова Ю. А.	САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ СУДДІ: ФІЛОСОФСЬКО- ПРАВОВЕ ОСМИСЛЕННЯ	45
Маслак Н. В.	ЗНАЧЕННЯ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ЮРИСТА-ФАХІВЦЯ, НОТАРІУСА	49
Понеділок А. І.	ДУХОВНА МАРГІНАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ Й МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ	51

Напря́м 3

САМОВИХОВАННЯ І САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЯК ЗАСОБИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Єрахторіна О. М.	ОСОБИСТІСНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПРОСТОРІ: ОСОБЛИВОСТІ Й ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ	54
Сердюк О. В.	УНІВЕРСАЛІЗМ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ХІХ СТОЛІТТЯ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ САМОВИХОВАННЯ	57
Люсаренко Т. О.	ЗНАЧЕННЯ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ БАНДУРИСТА-ВИКОНАВЦЯ ВИЩОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ	62
Гізімчук О. О.	МУЗИЧНА ОСВІТА І САМОВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МОЛОДИХ СПІВАКІВ	65
Вільхова О. Г.	ОСОБЛИВОСТІ САМОРОЗВИТКУ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	69